ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА КРИМІНОЛОГІЇ

УДК 343.265
DOI https://doi.org/10.32850/LB2414-4207.2024.34.21

ПАСТКА ЗАКОНОДАВСТВА: КОЛИ УМОВНЕ ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ПОКАРАННЯ ПРИЗВОДИТЬ ДО НОВИХ ЗАПИТАНЬ

Гаєвський Олег Сергійович,
orcid.org/0009-0009-5119-3088
помічник голови
(Дніпровський районний суд
міста Києва, м. Київ, Україна)
аспірант
(Вищий навчальний заклад
«Національна академія управління»,
м. Київ, Україна)

Стаття присвячена розгляду проблемних питань законодавчого регулювання та застосування умовного звільнення від відбування покарання. Зокрема, проблеми застосування ч. 4 ст. 70 і ст. 71 КК України в ситуації, коли попереднім або одним із попередніх вироків особу було звільнено від відбування покарання з іспитовим строком на підставі ст. 75 КК України, є яскравим прикладом того, як інтерпретація вказаних норм Кодексу, стала своєрідним «обмежувальним запобіжником» у розумінні (сприйнятті) правил складання покарання за вироками в таких ситуаціях, а не «інструментом розвитку». При цьому, хоча першопричиною цих складнощів є неповнота наведених норм КК України, які не містять указівки щодо порядку призначення остаточного покарання за наявності кількох попередніх вироків, значною мірою ця проблема також обумовлена кількома висновками об'єднаної палати Касаційного кримінального суду, яка демонструє суперечливість у застосуванні вказаних норм КК. Зрештою, це створює юридичний лабіринт, де навіть досвідчені юристи не завжди знаходять єдине рішення. Дослідження виявляє суперечності в судовій практиці та пропонує власне бачення вирішення цієї проблеми. Якщо при постановленні вироку виявиться, що існує ще один чи кілька вироків стосовно цієї ж особи, суд має визначити їй остаточне покарання за сукупністю кримінальних правопорушень та/або за сукупністю вироків. Розглянуто застосування практики «самостійного виконання вироку». Така практика може значно погіршити становище особи і замість остаточного покарання, яке може включати часткове або повне поглинання покарань, особа буде змушена відбувати два покарання повністю, якщо після виконання одного вироку буде скасовано звільнення від відбування покарання за іншим вироком. Автором розглядаються питання щодо: порядку застосування норм про сукупність злочинів та вироків у таких ситуаціях; можливості самостійного виконання вироків; звільнення від відбування покарання з випробуванням

після призначення остаточного покарання. На основі аналізу законодавства, судової практики та наукових праць формулюються висновки про необхідність більш чіткого законодавчого регулювання та єдиного підходу в судовій практиці. Автор пропонує власну модель вирішення цієї проблеми, яка базується на системному тлумаченні норм Кримінального кодексу України та принципах справедливості.

Ключові слова: спеціальні правила, алгоритм признання покарання при застосуванні ч. 4 ст. 70, ст. 71 КК України, сукупність вироків, сукупність злочинів, самостійне виконання вироку.

LEGISLATIVE TRAP: WHEN CONDITIONAL RELEASE FROM PUNISHMENT LEADS TO NEW ISSUES

Haievskyi Oleh Serhiiovych,
orcid.org/0009-0009-5119-3088
Assistant Chairman
(Dniprovskyi District Court of Kyiv,
Kyiv, Ukraine)
Postgraduate Student
(Higher Education Institution
"National Academy of Management",
Kyiv, Ukraine)

This article identifies inconsistencies in court practice and proposes a solution to address these inconsistencies. The actual issues of the material and formal grounds of conditional early release, its conditions and legal consequences are analyzed. The following article provides a scientific and theoretical analysis, examining certain aspects of methods and "special" rules employed to impose a sentence of multiple convictions in the said situations. In particular, the question of applying parts 4 and 71 of Article 70 of the Criminal Code of Ukraine (hereinafter - CCU), in cases where a previous or one of the prior sentences involved the person being released from serving a sentence with probation under Article 75 of the CCU, provides a clear illustration of how the interpretation of these Code provisions has become a kind of "restrictive safeguard" in understanding the rules for sentencing in such situations, rather than a "tool for development".

Concurrently, while the fundamental source of these intricacies can be attributed to the incompleteness of the aforementioned norms of the Criminal Code of Ukraine, which lack directives on the methodology for imposing a definitive sentence in the presence of multiple prior convictions, this matter is also considerably compounded by several conclusions of the Joint Chamber of the Criminal Cassation Court, which demonstrate inconsistencies in the implementation of these norms.

The research identifies inconsistencies in judicial practice with regard to offering a personal perspective on the solution to this problem. Specifically, it addresses the following matters: the procedure for applying the rules on the aggregate of crimes and sentences in such situations; the possibility of independently executing sentences; and the question of release from serving a sentence with probation after the imposition of the final sentence.

Following an exhaustive examination of legislation, judicial practice, and scholarly works, the author has determined that there is a pressing need for more explicit legislative regulation and a unified approach to judicial practice. The author proposes a personal model for addressing this issue, based on a systematic interpretation of the provisions of the Criminal Code of Ukraine and the principles of justice.

Key words: special rules, sentencing algorithm under part 4 of Article 70, Article 71 of the Criminal Code of Ukraine, aggregate of sentences, aggregate of crimes, independent execution of a sentence.

Постановка проблеми. Ситуація, що стосується суперечностей у застосуванні ч. 4 ст. 70 та ст. 71 Кримінального кодексу України (далі КК) при звільненні від покарання з випробуванням на підставі статті 75 цього Кодексу, є складною та актуальною проблемою в судовій практиці. Це питання виникає, коли особа, яка вже була звільнена від покарання з випробувальним строком, вчиняє новий злочин до чи після попереднього вироку. Проблема полягає у тому, що об'єднана палата Касаційного кримінального суду дає відмінні трактування цих норм, що ускладнює досягнення правової визначеності.

Наприклад, у постанові від 25 червня 2018 року в справі № 511/37/16-к було запропоновано алгоритм дій, який передбачав обов'язкове застосування ч. 4 ст. 70 КК. Однак, у пізніших рішеннях, таких як постанова від 15 лютого 2021 року в справі № 760/26543/17, об'єднана палата фактично відійшла від цього підходу, зазначивши, що кожен вирок має виконуватися самостійно, як проте і вказується у п. 23 Постанови пленуму Верховного суду України № 7 від 24 жовтня 2003 року «Про практику призначення судами кримінального покарання».

Ця суперечливість призводить до проблем у правозастосуванні, а також до значної варіативності у вирішенні питання про призначення покарання. У результаті, варто зауважити, що попри складність, а можливо, і завдяки їй, його вирішенню приділяється надзвичайно мало уваги в юридичній науці.

Мета статті: У межах цієї статті проводимо науково-теоретичний аналіз та дослідження окремих аспектів, методів та «спеціальних» правил, які застосовуються для призначення покарання за сукупністю вироків у вказаних ситуаціях.

Виклад основного матеріалу дослідження. Частина четверта статті 70 КК регулює питання призначення покарання за сукупністю злочинів [1]. Вона передбачає, що при остаточному призначенні покарання за декілька кримінальних правопорушення враховується вже відбуте покарання за попереднім вироком, навіть якщо воно було відбуте лише частково.

Однак у цій нормі не диференціюються правові наслідки залежно від того, чи призначене особі покарання відбуватиметься нею реально, чи умовно. Це призвело до різних підходів у правозастосуванні щодо того, як призначати покарання в разі, якщо за попереднім вироком особу було звільнено від відбування покарання з випробуванням, а згодом встановлено вчинення ще одного злочину до винесення цього вироку.

Тому, в українській правовій системі існують дискусії щодо способу застосування покарання в таких випадках, оскільки законодавець не надає чітких вказівок щодо диференціації наслідків, коли йдеться про умовне чи реальне відбування покарання.

При цьому, слід зауважити, що положення ст. 70, 71 КК України (в редакції 2001 року), за своїм змістом і обсягом не відрізняються від тих, що були передбачені ст. 42, 43 КК України (затвердженому Законом від 28 грудня 1960 року «Про затвердження Кримінально-процесуального кодексу Української РСР»).

У п. 15, 16 Постанови пленуму Верховного Суду України № 22 від 22 грудня 1995 року «Про практику призначення судами кримінального покарання», п. 20, 25 Постанови пленуму Верховного суду України № 7 від 24 жовтня 2003 року «Про практику призначення судами кримінального покарання» відображені однакові висновки про застосування зазначених норм права, а саме:

– правила призначення покарання за сукупністю кримінальних правопорушень застосовуються у випадках самостійної кваліфікації вчиненого як за різними статтями, так і за різними частинами або пунктами однієї статті кримінального закону, якими передбачена відповідальність за окремі склади злочинів і які мають самостійні санкції. В такому ж порядку призначається покарання і в разі вчинення особою дій,

одні з яких кваліфікуються як закінчений злочин, а інші як готування, замах, або співучасть.

– коли після постановлення вироку у справі буде встановлено, що засуджений винен ще в кількох злочинах, одні з яких вчинено до, а інші - після постановлення першого вироку, покарання за другим вироком призначається як за сукупністю кримінальних правопорушень, так і за сукупністю вироків [2, 3].

Тобто, з наведеного вбачається, що діяв алгоритм за якого покарання визначалося спочатку - за правилами ч. 1 ст. 70 КК (ч. 1 ст. 42 КК 1960 року) за сукупністю правопорушень, вчинених до винесення першого вироку; після цього - за правилами ч. 4 ст. 70 КК (ч. 3 ст. 42 КК 1960 року); потім - за сукупністю злочинів, вчинених після винесення першого вироку; і остаточно - за кількома вироками.

Даний алгоритм вказується і у постанові від 25 червня 2018 року у справі № 511/37/16-к об'єднаної палати Касаційного кримінального суду, яка зазначає, що *коли після постановлення вироку у справі буде встановлено, що засуджений винен ще в кількох злочинах, одні з яких вчинено до, а інші - після постановлення першого вироку, покарання за останнім за часом вироком призначається із застосуванням як ст. 70, так і ст. 71 КК: спочатку - за правилами ч. 1 ст. 70 КК за сукупністю злочинів, вчинених до постановлення першого вироку; після цього - за правилами ч. 4 ст. 70 КК, потім - за сукупністю злочинів, вчинених після постановлення першого вироку; і остаточно - за сукупністю вироків відповідно до ч. 1 ст. 71 цього Кодексу. У кримінально-правовій ситуації, коли вчинення нового злочину в період іспитового строку стає фактичною підставою для визнання (скасування) призначеного за попереднім вироком покарання у виді позбавлення волі, від відбування якого звільнялась особа, таким що належить відбувати реально, його самостійне виконання при застосуванні ч. 4 ст. 70 КК не допускається за наявності підстав для подальшого призначення остаточного покарання за правилами ч. 1 ст. 71 вказаного Кодексу* [4].

На цей же порядок вказує і Вартилецька А.І., як автор розділу Науково-практичного коментаря до Кримінального кодексу, додатково відмічаючи, що невідбутою частиною покарання за попереднім вироком треба вважати у т.ч. покарання, від відбування якого особу звільнено з випробуванням (статті 75, 79, 104 КК). У разі, коли особа була засуджена до позбавлення волі зі звільненням від відбування покарання з випробуванням (статті 75, 104 КК) і в період іспитового строку звільнення вчинила новий злочин, суд зобов'язаний визначити остаточне покарання [5, с. 179; 6, с. 181].

З цього приводу, у постанові від 23 вересня 2019 року у справі № 199/1496/17 об'єднана палата Касаційного кримінального суду також зазначила про те, що норми, передбачені ст. 70, 72, 75–78 КК не передбачають окремого порядку призначення покарання за сукупністю злочинів у випадку, якщо особа, щодо якої було застосоване звільнення від покарання з іспитовим строком, вчинила до ухвалення вироку в першій справі інший злочин, за який вона засуджується до покарання, що належить відбувати реально, або засуджується до покарання, від відбування якого звільняється з іспитовим строком [7].

Окрім того, об'єднана палата Касаційного кримінального суду зробила такий висновок щодо застосування норми права: *кримінально-правові норми, передбачені статтями 70, 75 КК не передбачають окремого порядку призначення покарання за сукупністю злочинів в тих випадках, коли особа, щодо якої було застосоване звільнення від покарання з іспитовим строком, вчинила до ухвалення вироку в першій справі інший злочин, за який вона засуджується до покарання, від відбування якого вона також звільняється з іспитовим строком. Оскільки самостійне виконання таких вироків не засноване на вимогах закону про кримінальну відповідальність, призначаючи остаточне покарання згідно з вимогами ч. 4 ст. 70 КК, суд має право вмотивовано вирішити питання про звільнення особи від відбування*

остаточного покарання з випробуванням, та визначити іспитовий строк в порядку та в межах, передбачених ст. 75 КК [7].

Також, щодо цього порядку Грищук В.К., як автор відповідного розділу Науково-практичного коментаря Кримінального Кодексу України, зауважує, що хоча КК не встановлює особливості призначення покарання за наявності поєднання ситуацій, передбачених ч. 4 ст. 70 і ст. 75. При цьому суд не може змінювати призначені покарання за попередніми вироками, а остаточне покарання не може бути нижчим від покарання, призначеного за попереднім вироком, оскільки в таких випадках при поглиненні або складанні покарань суд має виходити з розміру всього покарання, призначеного за попереднім вироком, а не з його невідбутої частини [8, с. 210; 9, с. 188].

Тому, вважаємо за доцільне зазначити, що відмічалась необхідність застосування положень ч. 4 ст. 70 КК, при призначенні покарання, за кримінальні правопорушення, що були вчиненні особою до постановлення попереднього вироку, за яким вона засуджена до покарання зі звільненням від його відбуванням з випробуванням на підставі ст. 75 КК.

Цей підхід ґрунтувався на тому, що норми, передбачені статтями 70, 72, 75–78 КК не передбачають окремого порядку призначення покарання за сукупністю злочинів у випадку, якщо особа, щодо якої було застосоване звільнення від покарання з іспитовим строком, вчинила до ухвалення вироку в першій справі інший злочин, за який вона засуджується до покарання, що належить відбувати реально, або засуджується до покарання, від відбування якого звільняється з іспитовим строком.

Відповідно, якщо особа, щодо якої було застосоване звільнення від відбування покарання на підставі і в порядку ст. 75 КК, вчинила до ухвалення вироку в першій справі інший злочин, за який вона засуджується до покарання, від відбування якого також звільняється з випробуванням, суд визначає остаточне покарання згідно ч. 4 ст. 70 КК, а також звільняє особу від відбування остаточного покарання, встановивши іспитовий строк за правилами ст. 75 КК.

При цьому, вважалося, що самостійне виконання вироків порушує приписи ч. 4 ст. 70 КК, які не визначають відмінних варіантів призначення покарання залежно від того, чи застосовано при призначенні покарання звільнення від його відбування з випробуванням. Закон про кримінальну відповідальність в ч. 1 ст. 70 КК встановив три альтернативних способи призначення покарання: поглинання менш суворого більш суворим, повне складання покарань, часткове складання покарань. Зміст ст. 70 КК не передбачає самостійного виконання вироків.

Однак, в послідуючих рішеннях об'єднана палата Касаційного кримінального суду фактично змінивши вказані підходи в цьому питанні зазначила у постанові від 15 лютого 2021 року у справі № 760/26543/17, що *якщо до особи, котра вчинила кримінальне правопорушення, вироком суду було застосоване звільнення від відбування покарання з випробуванням, а потім було встановлено, що вона винна ще й в інших злочинах, вчинених до постановлення цього вироку, в таких випадках питання про відповідальність особи за сукупністю вчинених нею кримінальних правопорушень має вирішуватись в залежності від того, чи залишається незмінним попередній вирок, за яким особа звільнена від відбування покарання з випробуванням, на момент постановлення нового вироку, і яке рішення приймає суд у новому вироку щодо покарання за злочини, вчинені до постановлення попереднього вироку. У випадку, коли попередній вирок залишився незмінним і прийняте в ньому рішення про звільнення від відбування покарання з випробуванням зберігає свою законну силу, а новим вироком особі призначається покарання, яке вона має відбувати реально, положення ч. 4 ст. 70 КК щодо призначення остаточного покарання особі з урахуванням попереднього вироку не застосовуються, а кожний вирок - попередній, за яким особа звільнена від відбування*

покарання з випробуванням, та новий, за яким їй призначено покарання, що належить відбувати реально - виконуються самостійно. У разі встановлення судом, що кримінальні правопорушення за новим вироком були вчиненні особою до постановлення декількох попередніх вироків, за які особа засуджена до покарань, що належить відбувати реально, остаточне покарання призначається на підставі ч. 4 ст. 70 КК за правилами, передбаченими частинами 1-3 цієї статті, тобто шляхом поглинення менш суворого покарання більш суворим або шляхом повного чи часткового складання призначених особі покарань за новим вироком та попередніми вироками [10].

У постанові від 14 червня 2021 року у справі № 443/806/19 об'єднана палата Касаційного кримінального суду розвинула попередній висновок та вказала, що *у випадку, якщо особа вчинила кримінальне правопорушення, яким їй призначається покарання у виді позбавлення волі, до постановлення двох вироків по інших справах, кожен із яких виконується самостійно, зокрема, по одному із яких призначено покарання у виді позбавлення волі, яке належить відбувати реально, а інший вирок виконується самостійно у зв`язку з призначенням покарання у виді позбавлення волі, але зі звільненням від відбування покарання з випробуванням на підставі ст. 75 КК України, то при призначенні покарання вимоги ч. 4 ст. 70 КК застосовуються тільки до вироку, яким особу засуджено до позбавлення волі, яке належить відбувати реально* [11].

Отже, на нашу думку, з цих двох висновків об'єднаної палати Касаційного кримінального суду, на відміну від попередніх двох, слідує, що, якщо особа засуджується до покарання, що належить відбувати реально, за кримінальні правопорушення, що вчинені до постановлення попереднього вироку, за яким вона звільнена від відбування покарання з випробуванням, положення ч. 4 ст. 70 КК не застосовуються і кожен вирок виконується самостійно.

Такий правозастосовний підхід кореспондується з п. 23 Постанови пленуму Верховного суду України «Про практику призначення судами кримінального покарання» , відповідно до якого, коли особа, щодо якої було застосоване таке звільнення, вчинила до постановлення вироку в першій справі інший злочин, за який вона засуджується до покарання, що належить відбувати реально, застосування принципів поглинення, часткового чи повного складання призначених покарань не допускається. За таких умов кожний вирок виконується самостійно [3].

Також, вказана позиція підтримана і Задоя К.П., який обґрунтовуючи необхідність існування відповідного правозастосовного тлумачення із таким же концептуальним підходом, вважає, що коли особа, щодо якої було застосоване звільнення від відбування покарання з випробуванням, вчинила до постановлення вироку в першій справі інший злочин, за який вона засуджується до покарання, що належить відбувати реально, застосування принципів поглинення, часткового чи повного складання призначених покарань не допускається. За таких умов кожний вирок виконується самостійно. Якщо новим вироком особа також звільняється від відбування призначеного їй покарання з випробуванням, кожен вирок так само виконується самостійно [12, с. 105–109].

При цьому підтримуємо позицію вчених, що фактичним поясненням такого підходу вказується презумпція законності та обґрунтованості попереднього вироку.

Однак, таке правозастосування наведених норм КК зазнає критики інших науковців. Так, Грищук В. К. зауважує, що складений у судовій практиці з цього приводу підхід (якщо особу звільнено від відбування покарання з випробуванням, а потім з'ясовується, що до засудження вона вчинила інший злочин, за який особа засуджується до покарання, що слід відбувати реально, то застосування принципів поглинення, часткового чи повного складання призначених покарань не допускається, а кожен

вирок виконується самостійно. Якщо новим вироком особа також звільняється від відбування призначеного їй покарання з випробуванням, то кожен вирок так само виконується самостійно) погіршує правове становище засудженого, не бере до уваги різницю між такими кримінально-правовими інститутами, як призначення покарання і звільнення від покарання та його відбування, а також суперечить ч. 4 ст. 70 як нормі, що не містить жодних винятків із загального алгоритму призначення покарання за сукупністю злочинів. Ця норма підлягає застосуванню у випадках «розірваної» сукупності злочинів незалежно від того, чи особа раніше звільнялась від відбування покарання з випробуванням [8, с. 210].

Цієї ж думки притримується і Арманов М. відмічаючи про те, що це положення (самостійне виконання вироків) суперечить чинному законодавству та детермінує погіршення правового становища засудженого. Самостійне виконання вироків, на думку вченого, у цьому випадку, порушує приписи ч. 4 ст. 70 КК [13, с. 66].

Бабанли Р.Ш. вважає, що з метою вирішення наведеного питання за доцільне його розглянути крізь призму двох аспектів: реального та перспективного, тобто визначити, який із підходів узгоджується із вимогами КК, а також який із підходів є більш вдалим з огляду на завдання кримінальної юстиції в частині визначення способу кримінально-правового впливу на особу та який, відповідно, має знайти своє відображення у правозастосовній практиці в перспективі. На переконання вченого, результати аналізу ч. 4 ст. 70 КК не визначають різних варіантів призначення покарання залежно від того, чи застосовано при первинному призначенні покарання звільнення від відбування покарання з випробуванням, а тому, незалежно від того, чи є покарання реальним, чи умовним, закон про кримінальну відповідальність встановив три можливих варіанти призначення покарання: поглинання менш суворого більш суворим, повне складання покарань, часткове складання покарань. Аналіз згаданої позиції (йдеться про можливість самостійного виконання вироків) фактично продукує четвертий варіант: самостійне виконання відповідних вироків. Таким чином, він погоджується із твердженням про невідповідність підходу положенням, закріпленим у ч. 4 ст. 70 КК [14, с. 311–315].

Розділяючи цю думку вчених, зауважимо, що, на наше переконання, положення ст. 70, 71, 72 КК України вказують на однозначний намір законодавця виключити можливість існування множинних покарань за різними вироками. Тому, якщо при постановленні вироку буде з'ясовано, що існує ще один чи кілька вироків стосовно цієї ж особи, суд має визначити їй остаточне покарання за сукупністю кримінальних правопорушень та/або за сукупністю вироків. Їх самостійне виконання вироків порушує приписи ч. 4 ст. 70 КК України, яка не визначає відмінних варіантів призначення покарання залежно від того, чи застосовано при призначенні покарання звільнення від його відбування з випробуванням. Апріорі, ст. 70 КК взагалі не передбачає самостійного виконання вироків.

Так, згідно з вимогами ст. 50, 65 КК сукупна кримінально-правова оцінка суспільної небезпечності кримінальних правопорушень, вчинених до постановлення попереднього вироку, про частину з яких стало відомо після його ухвалення, та особи, яка їх вчинила, що виявляється у обранні судом виду і розміру покарання засудженому, законодавчо забезпечена виключно положеннями ч. 4 ст. 70 КК, підстав до відступу від вимог яких чинне законодавство не містить.

Законодавець в ч. 1 ст. 70 КК встановив три альтернативних способи (правила) призначення остаточного покарання: поглинання менш суворого більш суворим, повне складання покарань, часткове складання покарань.

Суд, призначивши покарання за сукупністю кримінальних правопорушень, коли особа до ухвалення вироку в першій справі вчинила інші кримінальні

правопорушення, має право лише після призначення остаточного покарання за спеціальними правилами ч. 4 ст. 70 КК вмотивовано вирішити питання про звільнення особи від відбування остаточно призначеного покарання з випробуванням в порядку, передбаченому ст. 75 КК, або на підставі сукупної оцінки всіх вчинених кримінальних правопорушень не застосовувати такого з урахуванням суспільної небезпечності як вчиненого, так і особи.

Вирішення питання про звільнення особи від відбування покарання в порядку ст. 75 КК є наступним етапом правозастосування, якому передує етап призначення покарання, похідним від нього, та приймається на підставі норм матеріального права з іншого розділу Загальної частини КК, де в судовому рішенні окремо мотивується висновок про призначення покарання (його вид і розмір, в тому числі за сукупністю кримінальних правопорушень), а після цього - мотиви та підстави про звільнення особи від його відбування (які окремо обґрунтовуються у вироку), а отже безпідставним є ототожнення змісту прийнятого судом рішення про застосування ст. 75 КК з призначенням покарання.

Тому лише за результатами призначення покарання за сукупністю всіх вчинених особою кримінальних правопорушень, згідно вимог і спеціальних правил ч. 4 ст. 70 КК, суд має право вмотивовано вирішити питання про звільнення особи від відбування покарання з випробуванням. Звільнення від відбування покарання не є складовою його призначення.

Самостійне виконання вироків порушує приписи ч. 4 ст. 70 КК, які не визначають відмінних варіантів призначення покарання залежно від того, чи застосовано за одним з вироків звільнення особи від відбування покарання з випробуванням на підставі ст. 75 КК, в той час як за іншими особу засуджено до реального його відбування.

Відповідно, вважаємо, що в основу рішення про те, чи може суд при призначенні покарання за сукупністю кримінальних правопорушень, якщо про один із них стало відомо після ухвалення вироку, яким особу засуджено до покарання від відбування якого її звільнено з іспитовим строком, призначити остаточне покарання та звільнити від його відбування з іспитовим строком мають бути покладені засади, визначені ст. 11, 50 КК, механізми реалізації яких закладені в нормах, передбачених ст. 65–87 КК.

Суть закону про кримінальну відповідальність в цьому випадку полягає в тому, що при визначенні покарання особі, яка вчинила більше одного кримінального правопорушення, за жоден із яких вона не була притягнута до відповідальності до ухвалення вироку, має передбачати оцінку всієї сукупності діянь, вчинених до ухвалення вироку. Це допомагає краще зрозуміти рівень суспільної небезпеки як самої особи, так і скоєних нею кримінальних правопорушень, що є необхідною умовою для обрання як форми реалізації кримінальної відповідальності, так і належного заходу кримінально-правового впливу.

У свою чергу, штучний розрив такої сукупної оцінки вчинків особи, наслідком якого є ізольована їх оцінка за різними вироками, якщо про один із них стало відомо після ухвалення першого вироку, яким винуватого засуджено до покарання від відбування якого звільнено з іспитовим строком, суперечить сутності закону про кримінальну відповідальність, позаяк порушує єдиний підхід до оцінки злочинних дій та особи відповідно до положень ст. 50, 65, 75 КК. Суд може звільнити особу від покарання з випробуванням, якщо він впевнений у можливості її виправлення без відбування строку. Таке рішення базується на інформації про скоєний злочин на момент вироку. Однак, якщо особа вчинила кілька кримінальних правопорушення, це може значно вплинути на оцінку судом можливості її виправлення і на розмір та вид покарання.

Саме тому у випадку, коли після винесення першого вироку стає відомо про нове кримінальне правопорушення, суд повинен вирішити, чи можливо звільнити особу від покарання з випробувальним строком, враховуючи всі скоєні злочини.

При цьому, не можна вважати, що рішення суду щодо призначення покарання згідно з ч. 1-4 ст. 70 КК є переглядом або зміною попереднього судового рішення, оскільки це відбувається в рамках процедури, визначеної кримінальним процесуальним законом. Таке рішення не суперечить принципам обов'язковості судових рішень та праву на оскарження.

Кримінально-правові норми, зокрема ст. 70 КК, чітко зобов'язують суд прийняти рішення щодо остаточного покарання, враховуючи раніше ухвалені вироки, у зв'язку з виявленням нових злочинів, про які раніше не було відомо.

Застосування практики «самостійного виконання вироку» може значно погіршити становище особи. Замість остаточного покарання, яке може включати часткове або повне поглинання покарань, особа може змушена відбувати два покарання повністю, якщо після виконання одного вироку буде скасовано звільнення від відбування покарання за іншим вироком. Також «самостійне виконання вироку» може погіршити правове становище особи, у тому випадку, коли вона була під вартою під час попереднього провадження, після чого її звільнили з випробувальним строком. Позаяк, у такому разі в новому провадженні не будуть застосовані вимоги ч. 4 ст. 70 КК щодо зарахування строку попереднього ув'язнення до відбуття покарання. Якщо ж особа була засуджена за кримінальні правопорушення, скоєні до попереднього вироку, за яким її звільнено з випробуванням, остаточне покарання визначається, відповідно до ч. 4 ст. 70 КК з урахуванням попереднього вироку, незалежно від того, чи змінювався він.

Тому, вважаємо, що саме такий підхід, може істотно зменшити кількість випадків, коли суду при призначенні покарання необхідно буде враховувати не один, а декілька попередніх вироків (які виконуються самостійно) та, навіть, в разі наявності таких кількох попередніх вироків, застосування єдиного підходу при призначенні остаточного покарання за сукупністю кримінальних правопорушень і сукупністю вироків (без виключень у вигляді незастосування ч. 4 ст. 70 КК щодо вироків, «які виконуються самостійно») сприятиме узгодженості судової практики та відповідатиме вимогам передбачуваності застосування закону. Позаяк, як ґрунтовно зауважує, В. О. Навроцький [15] наявні суперечності між правом і законом (коли з'являються «неправові закони») мають зніматися у процесі законотворчості, а не застосування закону. Інакше при застосуванні закону пануватиме вакханалія: особи, уповноважені на застосування кримінально-правових норм, по-перше, будуть підміняти собою законодавця, вкладаючи в текст закону те, що насправді законодавець не передбачив, по-друге, керуватимуться своїм індивідуальним розумінням справедливості, а не суспільним, яке має бути втілене у нормативній формі.

Висновки. Підсумовуючи, слід підкреслити, що подальший розвиток кримінально-правового механізму реагування на правопорушення потребує більш глибокого дослідження та вдосконалення, з урахуванням балансу між формальними та дискреційними підходами при застосуванні положень ч. 4 ст. 70 та ст. 71 КК на практиці. Будь-який правовий висновок про застосування норми права об'єднаної палати Касаційного кримінального суду та його апробація вимагає забезпечення системності всіх без винятків раніше встановлених концептів. Дійсно, керуюча роль практики вищої судової інстанції демонструє та надає базис для переосмислення, конкретизації та інколи оновлення правил призначення покарання у спеціальних випадках, регламентації правил призначення інших заходів кримінально-правового характеру, а також для детальної розробки критеріїв визначення міри кримінально-правового впливу в окремих (спеціальних) випадках.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/ed20240519#top. (дата звернення: 10.10.2024).

2. Постанова пленуму Верховного Суду України № 22 від 22 грудня 1995 року «Про практику призначення судами кримінального покарання». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0022700-95#Text (дата звернення: 10.10.2024).

3. Постанова пленуму Верховного суду України № 7 від 24 жовтня 2003 року «Про практику призначення судами кримінального покарання». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-03#Text (дата звернення: 10.10.2024).

4. Постанова об'єднаної палати Касаційного кримінального суду Верховного суду від 25 червня 2018 року у справі №511/37/16-к. URL: https://reestr.court.gov.ua/Review/75042896 (дата звернення: 10.10.2024).

5. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / Д. С. Азаров, В. К. Грищук, А. В. Савченко [та ін.]; за заг. ред. О. М. Джужі, А. В. Савченка, В. В. Чернєя. Київ: Юрінком Інтер. 2016. 1064 с.

6. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / Д. С. Азаров, В. К. Грищук, А. В. Савченко [та ін.]; за заг. ред. О. М. Джужі, А. В. Савченка, В. В. Чернєя. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ: Юрінком Інтер. 2018. 1104 с.

7. Постанова об'єднаної палати Касаційного кримінального суду Верховного суду від 23 вересня 2019 року у справі №199/1496/17. URL: https://reestr.court.gov.ua/Review/84583234 (дата звернення: 10.10.2024).

8. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 11-те вид., переробл. та допов. Київ: ВД «Дакор». 2019. 1384 с.

9. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 9-те вид., переробл. та допов. Київ: Юридична думка. 2012. 1316 с.

10. Постанова об'єднаної палати Касаційного кримінального суду Верховного суду від 15 лютого 2021 року у справі №760/26543/17. URL: https://reestr.court.gov.ua/Review/95042469 (дата звернення: 10.10.2024).

11. Постанова об'єднаної палати Касаційного кримінального суду Верховного суду від 14 червня 2021 року у справі №443/806/19. URL: https://reestr.court.gov.ua/Review/97771999 (дата звернення: 10.10.2024).

12. Задоя К. П. Проблеми призначення покарання за нововиявлені «епізоди» «розірваної» злочинної поведінки особи в судовій практиці України. *Наше право*. 2013. № 8. 110 р.

13. Арманов М. Призначення покарання за сукупністю злочинів при застосуванні звільнення від відбування покарання з випробуванням. *Вісник прокуратури*. 2015. № 5 (167). С. 65–69.

14. Бабанли Р. Ш. Призначення покарання в Україні: теоретико-прикладні засади. Чернігів: Десна Поліграф. 2019. 488 с.

15. Навроцький В. О. Кримінальне право і кримінальне законодавство: співвідношення понять. *Право України*. 2011. № 9. С. 23–29.